

Előszó

Tizennégy unitárius világi ember rövid jellemrajzát találja a következő oldalakon az olvasó. Nyolcan közülük Erdély bércei és folyói között fáradoztak, haton pedig a Királyhágón innen építették az unitarizmus életfáját, de mindnyájan hősei az egyetemes magyar unitárius életnek, mely lélek szerint oszthatatlan egész ma is.

Életük és munkájuk egymástól eltérő, ahogyan más és más arc vonásait tükrözik vissza fényképeik is. Az egyik a szellem terén alkotott maradandót, a másik anyagi javak adományozásával segítette elő az unitárius szellem munkálását. János Zsigmond fejedelem, a történelem egyetlen koronás unitárius uralkodója kivételével, mindannyian a XIX. és XX. század gyermekei. Ismeretési sorrendjük nem jelent értékelést, hanem inkább az események egymásutánját követve mutatja be azt a munkát, amit az unitárius és ezen keresztül az egyetemes magyar életben elvégeztek. Hithű unitárius és öntudatos magyar volt valamennyi.

Most csak tizenötöt sorakoztattunk fel soraikból, pedig még nagyon sokan vannak, akiknek bizonyosságtevő példaadásra szükségünk volna. A XIX. században kaáli Nagy Elek, Bölöni Farkas Sándor, Paget János, Mikó Lőrinc és Kovács János, még régebben pedig P. Horváth Ferenc, Daniel Péter, Augusztinovich Pál, Zsuki László és még sokan mások, hogy a ma élőket még névszerint se említsük, mind ide kíváncsoznak közéjük s reméljük, hogy emlékezetüket egy következő kötetben feleveníthetjük.

Egyházunk történelmében a világiak kimagasló szerepet vittek. Mikor ezt írjuk „világiak“, tudatában vagyunk annak a protestáns elvnek, hogy tulajdonképpen mindenki világi, amennyiben hierarchia, külön papi „rend“ nincsen s viszont mindenki pap, aki az Ur szőlőjében munkálkodik, az egyház ügyeinek előbbvitelén fáradozik. A rendes egyházi teendők ellátása, valamint a jelen társadalmi rendben másképpen nem biztosítható megélhetés, szükségessé teszi azonban, hogy legyenek úgynevezett „belső emberek“, a lelkész és az énekvezér, akik mellett az egyháztól fizetést nem húzó munkatársakat „világiak“-nak nevezük. Mindössze ez különbözteti meg nálunk az „egyháziakat“ a világiaktól, mert hogy belső embereink különleges tanulmányokkal készülnek előhivatásuk gyakorlására és hogy vannak bizonyos egyházi tevékenységek, melyeket jog szerint elsősorban csak ők végezhetnek, mindez már a fenti okok következménye.

Egyházunk történetéből kimutatható, hogy amikor voltak áldozatos lelkű és emelkedett szel-

lemű világi embereink, akkor egyházunk is aranykorát élte, amikor pedig valamilyen okból kifolyólag ilyen világi férfiakban és nőkben hiány mutatkozott, akkor rendesen egyházunk is válságos időket élt át. Nem azt jelenti ez a megállapítás, mintha nem rendelkezünk volna mi is kiváló belső emberekkel, nagy szónokokkal, kitűnő teológusokkal, lánglelkű egyházszerzőkkel, — viszont tény az, hogy talán anyagi és politikai súlyunk elégtelensége, valamint az unitárius eszme merész röptétől féltő elleneink elnyomó törekvései s talán az eszméinkből folyó türelmesség szellemének könnyen negatív irányba forduló, minden harcos kiállást mellőző, missziót, térítést, egy irányba összpontosított erő kifejtést nem szerető életformánk következtében is világi embereink vállvetett igyekezete nélkül belső embereink egymagukban nem tudták volna fenntartani egyházunkat közel négyszáz éven át.

Mindebből két tanulság látszik levonhatónak. Egyik az, hogy világi embereinknek, férfiaknak és nőknek egyaránt érezniök kell, hogy náluk nélkül az egyház fenn nem maradhat s minthogy az eszmék sohasem tarthatják fenn önmagukat, minden unitárius hívőnek elengedhetetlen kötelessége, hogy úgy munkálkodjék az unitarizmus szőlőjében, mintha egyedül csak őneki kellene megtartania Dávid Ferenc örökségét. A másik az, hogy az egyház ismerje fel ezt az igazságot s adjon minél több alkalmat a világi elemnek az együttműködésre. Téves minden olyan irányzat, amely a világiak tevőleges részvétele nélkül képzelel el az unitarizmus életét s hibázik minden olyan belső

ember, aki állását, hivatását és terveit csak saját magára, vagy belső ember társaira akarja alapítani.

Az itt következő rövid életrajzok, hisszük, alátámasztják ezt a nézetünket. Reméljük, hogy eleink szép példaadása lelkesítő hatással lesz a ma unitáriusaira. Ez ennek a kötetnek egyetlen célja s ha ezt bármily csekély mértékben is szolgálhatja, akkor ez életrajzok írói nem végeztek hiábavaló munkát.

A mi egy Istenünk áldása, a mi Urunk Jézus Krisztusnak példaadása és a Szentlélek felemelő ereje legyen az olvasóval.

A szerkesztők